

De V.V.O.B. - Veiling Vereniging Over Betuwe te Elst.

Notities uit de lezing "Een Eeuw Elst" door Dik Herberts, Oud directeur van BV Boekhandel en Drukkerij v.h. fa. J. Herberts, en oud redacteur van het Streekblad "De Betuwe".

Het begin van de industriële ontwikkeling in het dorp Elst is ontegenzeggelijk te vinden in het gebied rond het NS Station en vroegere spooremlacement. Eigenlijk geen wonder want goede verbindingen vormden en vormen nog steeds de hartslag van economisch succes.

In de Betuwe ontwikkelde zich in de 19e eeuw de fruitteelt en al naar gelang de 20e eeuw naderde nam de omvang daarvan toe. De handel had geen structuur en de leveringen van b.v. appels en peren gingen hoofdzakelijk via schip van de kaden van Arnhem en Nijmegen naar binnen en buitenland. Flinke porties van de Betuwse appels verhuisden naar Duitsland waar de productie van appelstroop bekend was. Wat men in Duitsland kon, probeerde men ook in Nederland en waar dan beter dan in het gebied waar fruit geteeld wordt.

Zo ontstonden de verschillende appelstroopfabrieken zoals b.v. Baltussen in 1868 in Driel-Elst, van Woerkom in Oosterhout, de fabrieken in Dodewaard van Vink.

Dat proces zette even later in Elst door toen de Zutphense apotheker J.L.L. Taminiau in 1901 grond kocht van de fruithandelaar M.A. Vink en daar zijn fabriek voor vruchtensappen begon.

Vink was vooruitstrevend en had eind van de 19e eeuw grond verworven rond het station waar hij niet alleen een villa bouwde, maar tevens enkele woonhuizen en grond van de Staatsspoorwegen vlak langs het emplacement aankocht. ("De Put"). Daar vestigde hij zijn fruithandel. In de beginjaren van de 20e eeuw ontwikkelde de afdeling Wageningen van de Ned. Maatschappij voor tuinbouw en plantkunde een visie om in dit gebied te komen tot een centraal veilingpunt om betere condities te bereiken voor de afzet. Men wilde de wispelturige maar evenzeer wisselvallige handel in de bodemproductie zoals die bedreven werd aanpakken. Men wees Arnhem of Nijmegen aan als de meest geschikte plaatsen voor een veiling.

Vanuit Elst dacht men daar anders over en het is vooral de voortvarende burgemeester G.W A.W Baron van der Feltz die zijn gemeente daar beter voor geschikt achtte en de nodige stappen ondernam.

Hij beraadde zich bij M.A. Vink en vooraanstaande kwekers en zo werd op 13 mei 1903 een bijeenkomst in Hotel "De Vereniging" gehouden waar de directeur van de Rijkslandbouwwinterschool uit Naaldwijk, de heer R.

Wiersma een lezing hield over: "De wenschelijkheid tot het te Elst instellen van openbare veilingen van tuin- en landbouwproducten, vruchten e.d. zoals deze in het Westland, Amsterdam en in het buitenland met groot succes worden gehouden"

De constructie in Elst werd zodanig dat de Veiling Vereniging Over Betuwe werd opgericht en M.A. Vink bereid was zijn loods en op het Stationsemplacement op billijke condities beschikbaar te stellen en voor verpakking, sortering, uitbetaling e.d. zorg zou dragen. Direct traden 50 leden toe en op 6 juni 1903 werd de eerste algemene ledenvergadering gehouden. Burgemeester van der Feltz, die vele initiatieven op zijn naam heeft staan, werd voorzitter en in het dagelijks bestuur kregen zitting A.H. Knipping te Lent, Jhr. C. van Lennep (fruitplantage de Werkhoeve) Elst, penningmeester, Jan Herberts, secretaris, J. Th. Derksen en H.J. Wouters Elst leden.

De eerste veiling werd gehouden op 25 juni 1903 onder leiding van M.A. Vink .Fzn. Het verkooplokaal van de VVOB, die de eerste grote veiling in het Oosten van het land werd, was gebouwd aan de Stationsstraat even voorbij de boerderij De Hucht.

Daar verrezen later ook de grotere (houten) gebouwen van de veiling. Vrij kort na de oprichting stichtte M.A. Vink eveneens het Hotel VVOB, zodat de fruitkopers die vroeg hun fruit op de veiling moesten kopen daar konden overnachten. Hotel VVOB heeft lange tijd een bekende klank gehad en fungeerde ook na de oorlog nog als horeca gelegenheid toen de veiling zich allang naast het NS Station en verweven met de gebouwen van Vink's fruithandel had gevestigd. In de oude gebouwen heeft Geerts Goederenhandel nog geruime tijd gewerkt en later is het geheel bij de totstandkoming van de wijk Brienenshof verdwenen.

De gang van zaken bij de VVOB, bekend in den lande en voor verschillende fruitsoorten de grootste veiling van Nederland, was uitstekend. In 1916 werd de 1 miljoen gulden omzet bereikt. Vanuit Elst werd gretig gebruik gemaakt van de goede spoorverbindingen naar alle delen van het land en de export ook naar b.v. Engeland (via Hoek van Holland) was bekend.

De dominante positie van Vink's Fruithandel in het geheel werkte later ook oppositie in de hand, zo zelfs dat in 1925 een afscheiding plaatsvond en zich een "nieuwe Groente- en Fruitveiling te Elst, de E.K.V. Elster Kwekers Veiling", vormde.

ELST (Bet.), 29 Juli. (Fruitveiling V. V. O. B. Elst.) Frambozen 25—44, roode bessen 10—21, blonde kruisbessen 6½—16, morellen 17—17½, El-densche blauwen 8½—14, zoete arbrikoospruimen 23—35, reine claude d'ouillens 19½—28, wijnpruimen 23—30, early laxton 25—39, acculanen 8½—9, ontario 16½—23, washington 17—27, witte pruimen 25—27, cwarpruimen 24—25, rogkroosjes 9½—10, yellow transparant 10—16½, early victoria 6—10, kruideniersperen 10—27, beekhuisperen 7½, precose de trevoux 14½, N. H. suikerperen 8—10, perzik roode zomerappels 13½—14, rogperen 7—7½, golden champion 59—60, Franckenthalers 45—48, perzikpruimen 24—25, donkere krozen 15—16½, golden japanpruimen 19—20, burbank 25—28, keizerinnen 8—8½, lord grosvenor 4½—6, koningsperen 6½—7½, zwaanhalsperen 5½—6, presentperen 11½—12, janbaas 8—15 ct. per kg; perziken f 1—10 per 100 st. f meloenen 18—27, paprika 5½—6 ct. per stuk.

Deze veiling werd allereerst gevestigd in de loodsen van P.v.Wylich en Co aan de Aamsestraat. In deze tijd beter bekend als de gebouwen van Betonfabriek De Aam, die voor kort zijn

Veiling VVOB prijsnotering 29 juli 1940.

gesloopt. De EKV verhuisde in 1933 naar Ressen naar de daar gebouwde nieuwe veiling.

We gaan in vogelvlucht nog enkele zaken aangaande de VVOB na:

***Drie maal werd de veiling getroffen door brand. In 1936, 1946 en mei 1948. Altijd vrij forse branden, omdat het materiaal (rieten manden, later houten kistjes e.d.) uiteraard brandgevaarlijk was.

***De accommodatie van de VVOB werd in de jaren vijftig bijzonder verbeterd. Men beschikte al voor de oorlog over een groot eigen koelhuis, voor die tijd een zeer moderne installatie, maar de bijbouw van grote loodsen en pakhuizen vormde een groot en druk bedrijf

***In de loop van de jaren na de oorlog ontwikkelde zich een andere positie van de VVOB in het bijzonder toen afscheid werd genomen van de belangen van Vink's Fruithandel. De oprichter zelf overleed in 1944, de familie zette de exploitatie nog wel door, maar uiteindelijk werd de veiling in 1954 verkocht aan de door kwekers gevormde Coöperatie onder voorzitterschap van Burgemeester W M.C. Klijn. Hij zou tien jaar aanblijven. Mannen van het "eerste uur": Henk Herberts, (secretaris vanaf 1921) Willem Derksen, wnd. voorzitter en G. Trouw uit Lent, eveneens uit die tijd' traden terug en werden erelid.

***De eerste kantoren van Vink' s Fruithandel aan de Stationsstraat zijn geruime tijd door Taminau, later Heinz gebruikt, en nog steeds de grote villa, het stamhuis van de familie Vink.

Het oude, typische bedrijfskantoor van Vink's Fruithandel is tot het laatst, ook na het vertrek van de VVOB, op dezelfde plaats gebleven. Bij de sloop is het mozaïek in de gevel bewaard gebleven en in het bezit van de gemeente Elst. Het is voor enkele jaren nog eens tentoongesteld in de hal van het gemeentehuis.

In de jaren zestig braken de "fusieperioden" aan. In het gebied hadden zich in de loop van het eerst deel van de 20e eeuw verschillende veilingen gevestigd. In Huissen, Ressen, Nijmegen, Arnhem, Zetten, Zevenaar. De veranderende ontwikkelingen in de land en tuinbouw, de handel en afnemers vroegen om betere en efficiëntere aanpak, groter aanbod ed. en men trachtte dat door samenwerking te bereiken.

Zo ontstonden de eerste fusiebesprekingen. Elst en Arnhem vormden in eerste instantie een zgn. topcoöperatie, evenals Ressen en Nijmegen.

Fusiebesprekingen tussen VVOB, EKV en Midden Betuwe te Zetten strandden en ook in latere contacten bleef o.m. de ledenvergadering van Midden Betuwe afwijzend ten opzichte van fusie.

Uiteindelijk gingen nadien Elst, Ressen en Nijmegen weer gesprekken aan. Elst zegde de topcoöperatie met Arnhem op en sloot zich aan bij de combinatie Ressen/Nijmegen. De ledenvergaderingen van november 1969 stemden toe en zo ontstond per 1 januari 1970 de VV 70, de Coöp.- Veiling Vereniging voor het Gelders- en Brabants Rivierengebied. Er kwamen direct al plannen om tot bouw van een nieuw veilingcomplex te komen en genoemd werd een 19 ha groot terrein aan de Stationsstraat te Ressen. Maar toen in maart 1972 de veiling Huissen eveneens aansluiting zocht bij de VV'70 besloot men tot bouw van een geheel nieuw complex op de grens van Huissen/Bemmel/Angerens. De eerste steen werd in 1973 gelegd en op 8 november 1974 opende Ir. J.W.H. Huyts, directeur van het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen de nieuwe gebouwen zoals die nog in bedrijf zijn bij de V.O.N. Veiling Oost Nederland, de Bloemenveiling Bemmel.

In een tijdbestek van bijna 70 jaar valt dus de geschiedenis van de veilingen in de Betuwe samen te vatten. De oude veilingen zijn verdwenen, zelfs deden zich alweer nieuwe ontwikkelingen voor bij de fusieveiling VV 70. Die werd tot VON omgedoopt, kwam nadien in de samenwerking met The Greenery terecht en verdween daaruit na korte tijd alweer. Nu specialiseert men zich op bloemen en planten. Veiling Midden Betuwe is geliquideerd en de specifieke verhandeling van hard fruit concentreert zich in Geldermalsen. Voor Elst viel

het veilingdoek dus in 1970. Op 19 december 1969 werd bij het toen wekelijks verstrekte veilingbericht, de prijsnoteringen, vermeld: "de laatste veiling VVOB is op 19 december 1969".

Het laat zich denken dat bij de totstandkoming van de fusie op 1 januari 1970 nog niet direct alle activiteit op het veilingterrein in Elst werd stilgelegd. Maar geveild onder de naam VVOB werd er niet meer. Het koelhuis zat nog "vol" en veel moest er nog geregeld worden. De partijen van de veilingen werden centraal bijeen gebracht en in een veilingbericht samengevat: "Bericht van veiling VV'70", veelal met de toevoeging VV'70 Nijmegen, later werd dat Veilingbericht VV '70 Bommel.

In de loop van de jaren nam de H.J. Heinz de terreinen en gebouwen van de VVOB, als van de toenmalige Boterfabriek, de Stoomzuivelfabriek Over Betuwe, in gebruik over.

Om de geschiedenis van het veilingwezen niet geheel verloren te laten gaan, zijn aldus de directeur van de VON, de heer F. Hollinger, de bewaarde bescheiden e.d., ook van de VVOB, in het Gelders Archief te Arnhem opgeslagen.

Bronnen:

Archief Drukkerij Herberts: "De Betuwe", legger 1953. mei 50 jarig bestaan van de VVOB.

D. Herberts: De geschiedenis van De Betuwe 1890- 1990, uitgave t.g.v. 100 jarig bestaan.

A. Nip. Elst in Oude Ansichten deel 1. Dr. J Brouwer. Elst in Oude Ansichten deel 2.

G.J Mentink: Elst van Heden naar Verleden.

H.W.H. Herberts: Secr. stukken VVOB, pagina herdenkingsnummer de Betuwe Wederopbouw dag Elst 1958.